

OBYWATELE UKRAINY W POLSKIM SYSTEMIE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.
ASPEKTY PRAWNE, DEMOGRAFICZNE, EKONOMICZNE I SPOŁECZNE (27.11.2018)

Konflikty pamięci jako zagrożenie dla integracji kulturowej Ukraińców w Polsce

Joanna Konieczna-Sałamatin

Trochę teorii i definicji

- **Integracja** – pojęcie opisujące taki stopień „wchodzenia” imigrantów w społeczeństwo przyjmujące, w którym imigranci nawiązują w miarę trwałe związki z członkami społeczeństwa przyjmującego i uczestniczą w różnych obszarach jego życia, nie rezygnując przy tym z własnej odrębności narodowej. Integracja jest niemożliwa bez aktywnego działania ze strony społeczeństwa przyjmującego i państwa (Budyta-Budzyńska).
- **Polityka pamięci** – oznacza wszelkie działania podejmowane w przestrzeni publicznej, w których obrazy przeszłości są wykorzystywane do tego, by budować pamięć i tożsamość (Wolfrum, 1999). Politykę pamięci prowadzi państwo, ale również inni niepaństwowi aktorzy (np. partie polityczne lub organizacje społeczne, szczególnie tzw. strażnicy pamięci). W Polsce ważną rolę odgrywa też Kościół. Zarówno w Polsce, jak na Ukrainie państwo jest najsilniejszym graczem na tym polu.

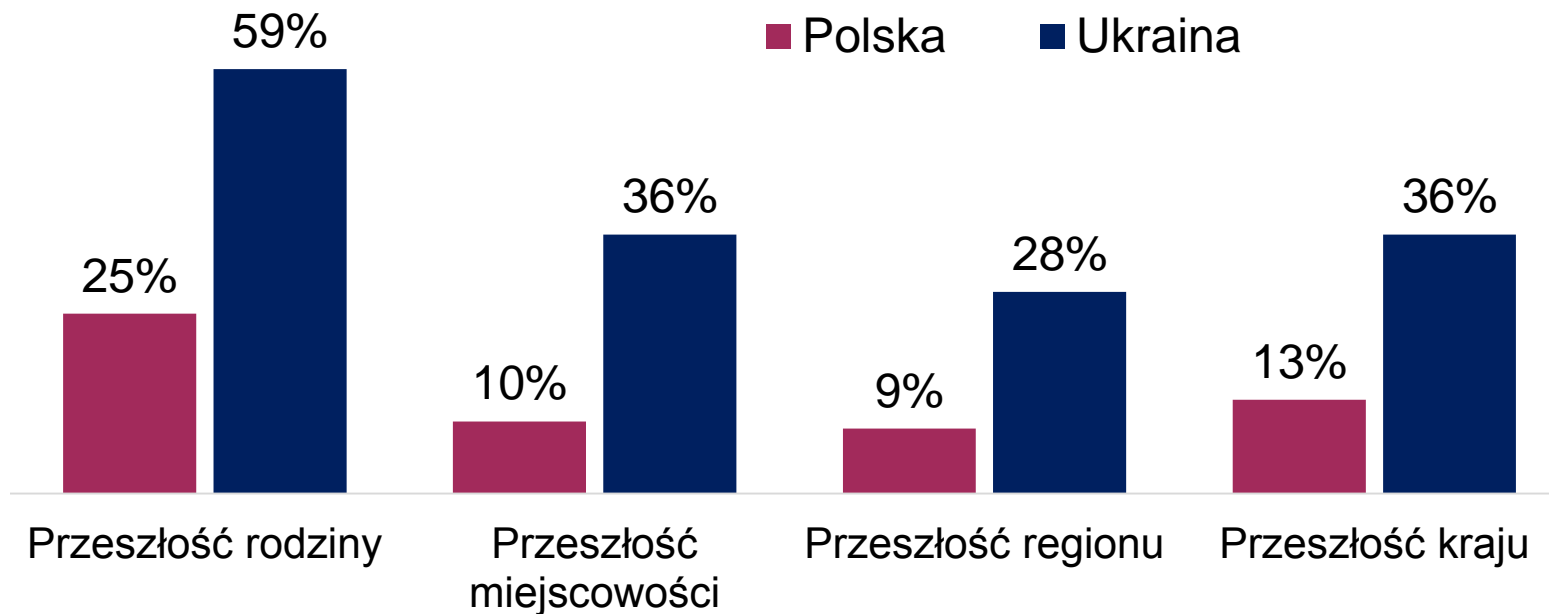
Wykorzystane dane i metody badań

- **Sondaż ogólnokrajowy** – przeprowadzony w Polsce i na Ukrainie początkach 2018 r., w ramach projektu „Kultury historyczne w procesie przemian: uzgadnianie pamięci, historii i tożsamości we współczesnej Europie Środkowej i Wschodniej” (ISP PAN i Collegium Civitas).
- Dane z wcześniejszych badań:
  - **Badania wzajemnych wizerunków Polaków i Ukraińców** – sondaże ogólnokrajowe prowadzone przez Instytut Spraw Publicznych w latach 1999–2013 (i później).
  - Badanie Marka Troszyńskiego „**Opinie o mniejszości ukraińskiej w polskim internecie**” z 2016 r. (raport dostępny w sieci: .
http://siectolerancji.pl/sites/default/files/st_raport_ukraincy.pdf)

Wzajemne wizerunki Polaków i Ukraińców

- **1999** – **dominująca grupa skojarzeń Polaków z Ukrainą i Ukraińcami dotyczy historii** (39% badanych wskazuje takie skojarzenia, przeważają te związane z II wojną światową i Wołyniem), kolejna pod względem częstości wskazywania to skojarzenia dotyczące charakteru narodowego Ukraińców (36% badanych, najczęściej są to skojarzenia negatywne – agresja, bezwzględność).
- **2013** (maj-czerwiec) – wśród polskich skojarzeń z Ukrainą i Ukraińcami **równie często pojawia się historia** (26% badanych o niej mówi i znów najczęściej przywoływany jest Wołyń), **jak odniesienia do sąsiedztwa, sympatii i bliskości** (również 26% – tu najczęściej mowa o bliskości kultury i języka oraz o gościnności).
- Na Ukrainie w 1999 dominuje „kraj sukcesu gospodarczego” (33%), a w 2013 r. „bliskość, braterstwo i przyjaźń” (41%). **Skojarzenia odwołujące się do historii w 1999 r. przywoływało 7% badanych Ukraińców, a w 2013 r. – 9%.**

Polaków i Ukraińców zainteresowanie przeszłością

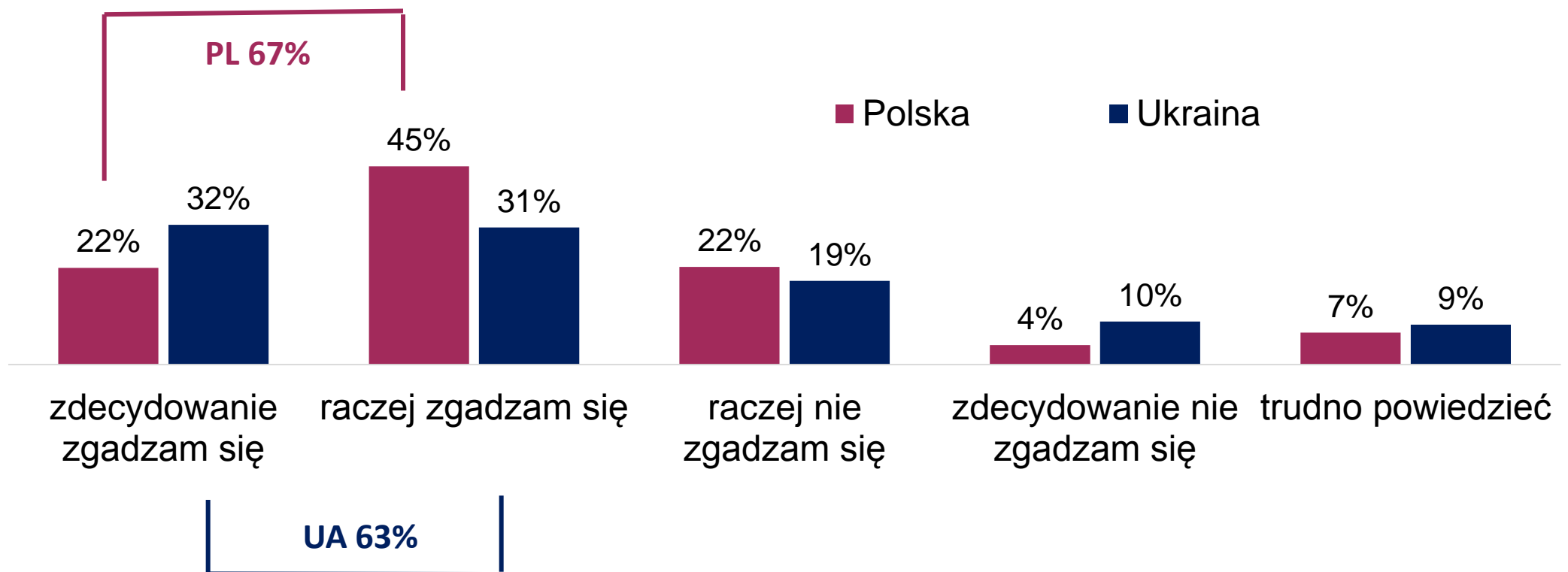
← **Odsetki „zdecydowanie zainteresowanych” wskazanymi aspektami przeszłości**

5% Polaków i 23% Ukraińców „zdecydowanie” interesuje się wszystkimi czterema aspektami przeszłości.

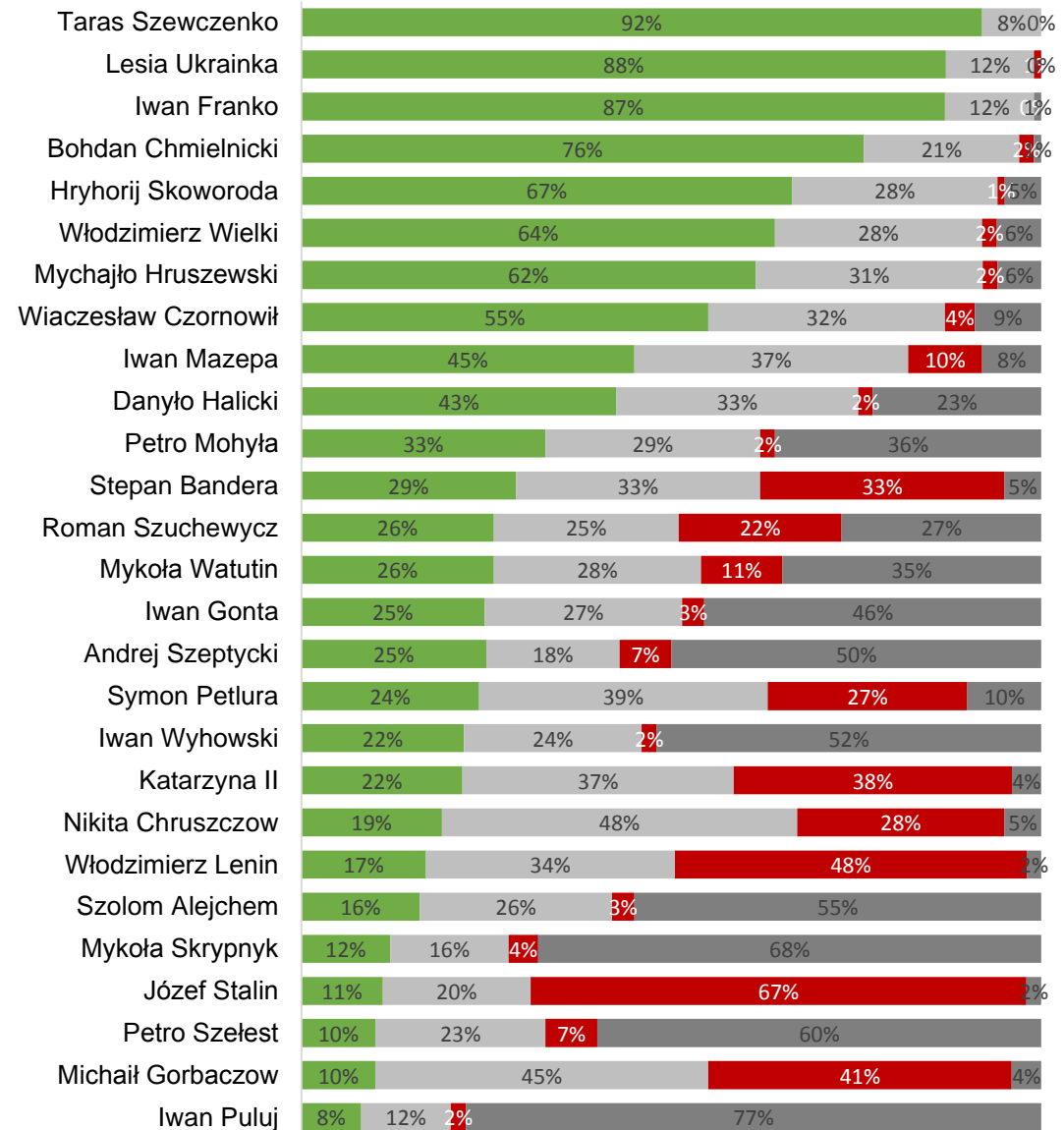
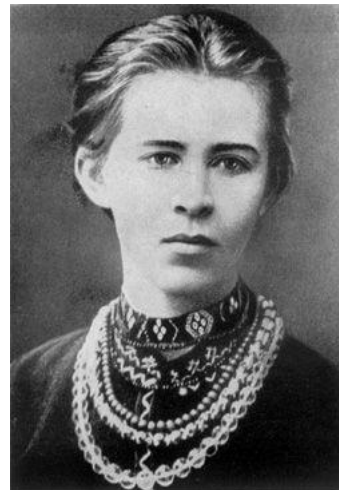
Jeśli bierzemy pod uwagę odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”, to odsetki zainteresowanych wszystkimi czterema aspektami wzrastają do **45% w Polsce i 67% na Ukrainie**

Polaków i Ukraińców zainteresowanie przeszłością

Stosunek do stwierdzenia „Uważam, że władze naszego kraju zbyt dużo uwagi poświęcają sprawom przeszłości, a za mało temu, jak obecnie żyje się ludziom w Polsce / na Ukrainie”

Obrazy przeszłości Ukrainy – postaci

Obrazy przeszłości Ukrainy – postaci*

ZACHÓD

- Władimir Czornowit (80%)
- Bohdan Chmielnicki (79%)
- Mychajło Hruszewski (75%)
- Włodzimierz Wielki (73%)
- Danyło Halicki (70%)
- Hryhorij Skoworoda (70%)
- Stepan Bandera (66%)

- Włodzimierz Lenin (75% niechęci)
- Katarzyna II (66% niechęci)
- Józef Stalin (89% niechęci)

CENTRUM

- Bohdan Chmielnicki (81%)
- Hryhorij Skoworoda (74%)
- Mychajło Hruszewski (69%)
- Włodzimierz Wielki (65%)
- Władimir Czornowit (63%)
- Iwan Mazepa (55%)
- Danyło Halicki (45%)

- Włodzimierz Lenin (52% niechęci)
- Katarzyna II (47% niechęci)
- Józef Stalin (70% niechęci)

WSCHÓD

- Bohdan Chmielnicki (68%)
- Hryhorij Skoworoda (59%)
- Włodzimierz Wielki (58%)
- Mychajło Hruszewski (50%)
- Katarzyna II (36%)
- Władimir Czornowit (32%)
- Iwan Mazepa (28%)

- Michaił Gorbaczow (47% niechęci)
- Stepan Bandera (54% niechęci)
- Józef Stalin (52% niechęci)

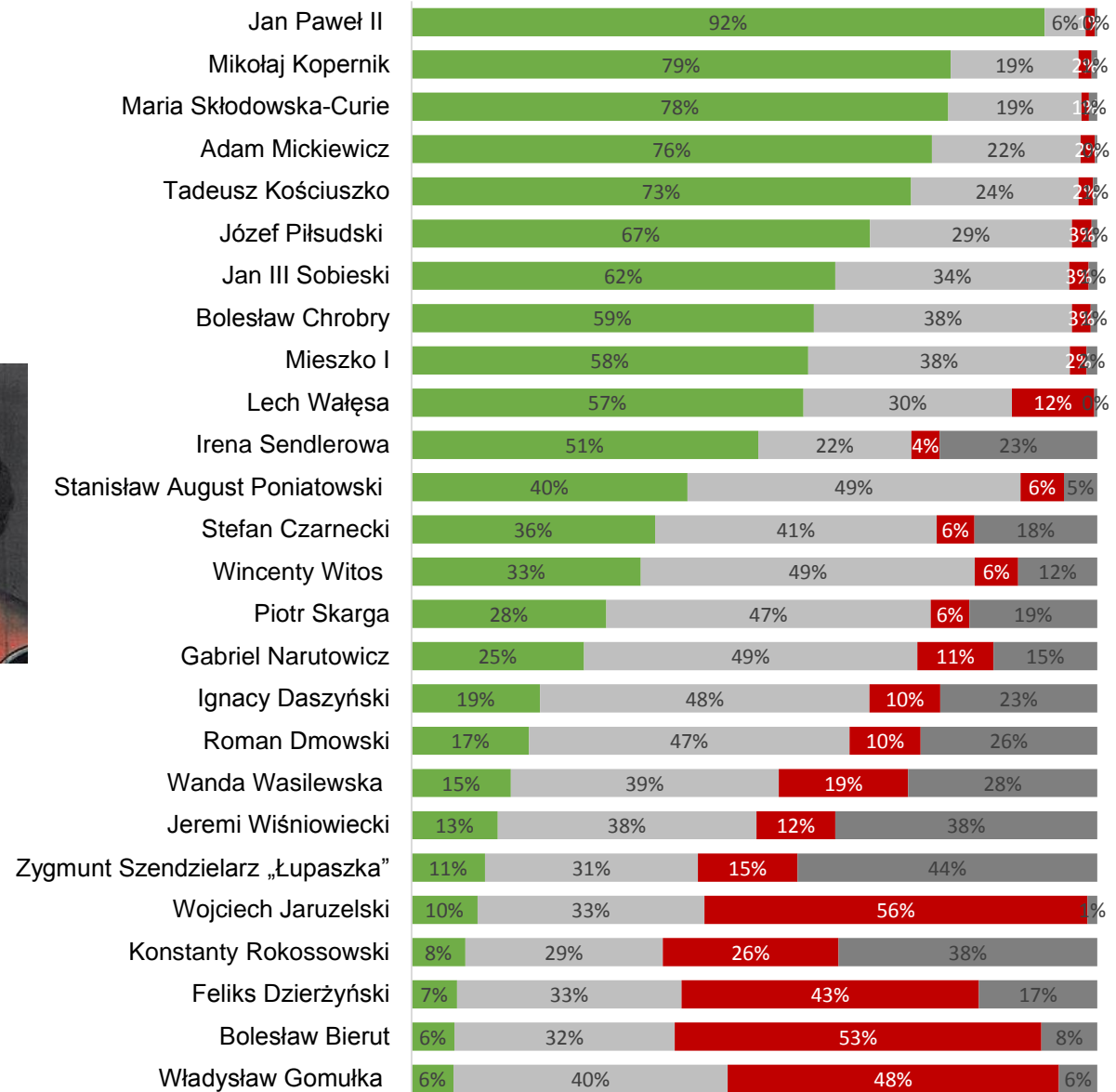
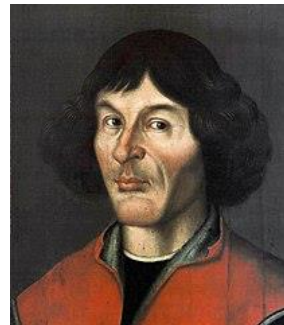
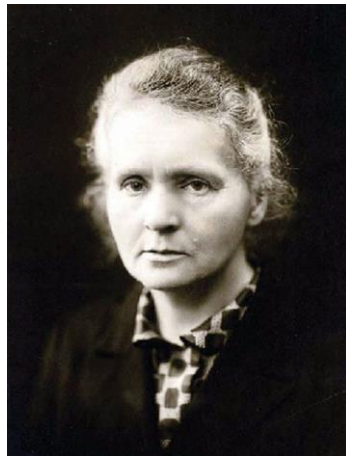
POŁUDNIE

- Bohdan Chmielnicki (72%)
- Włodzimierz Wielki (56%)
- Hryhorij Skoworoda (53%)
- Katarzyna II (47%)
- Mykoła Watutin (46%)
- Mychajło Hruszewski (41%)
- Władimir Czornowit (32%)

- Stepan Bandera (61% niechęci)
- Symon Petlura (52% niechęci)
- Michaił Gorbaczow (54% niechęci)

*) Przedstawiono postaci cieszące się największą sympatią i największą niechęcią w poszczególnych regionach Ukrainy. Pominięto Tarasa Szewczenkę, Lesię Ukrainkę i Iwana Frankę – najpopularniejszych we wszystkich regionach

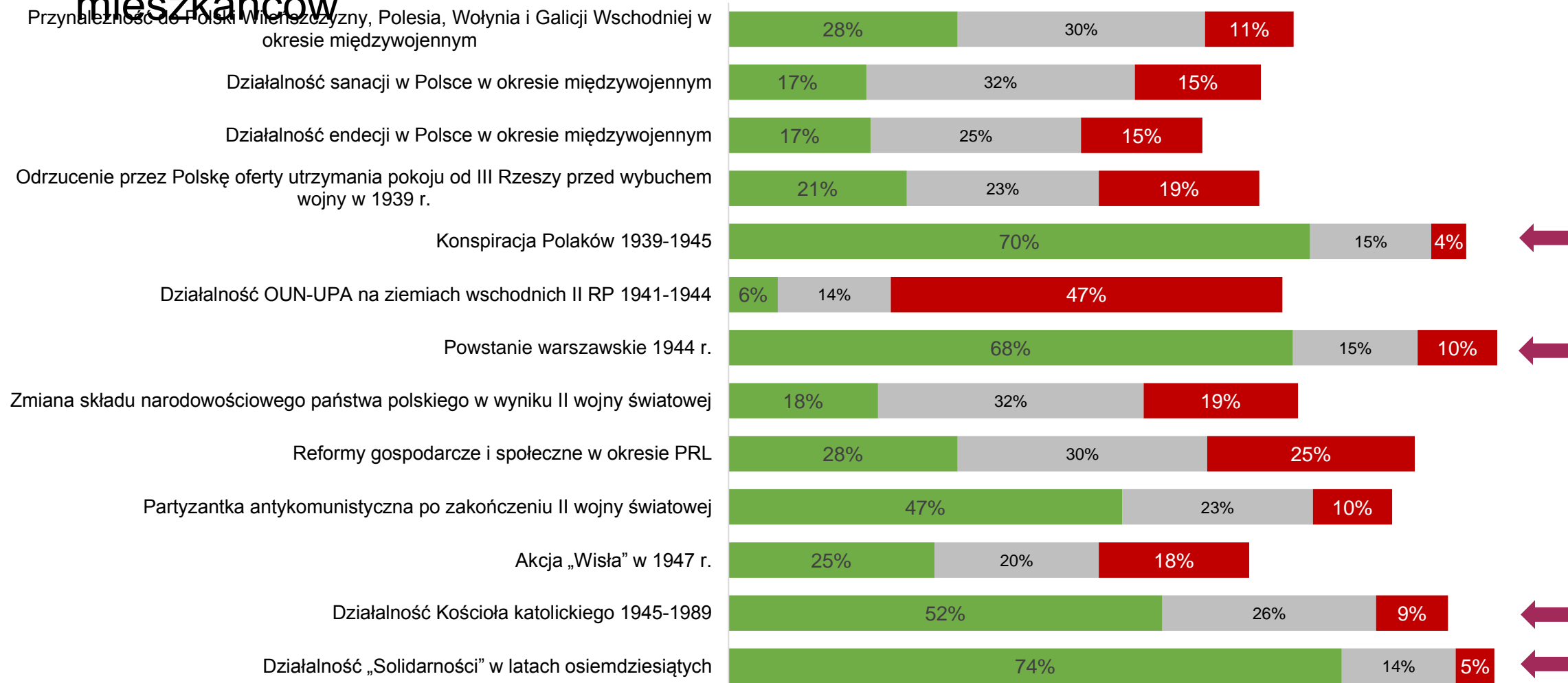
Obrazy przeszłości Polski – postaci

■ sympatia ■ obojętność ■ niechęć ■ postać nieznaną

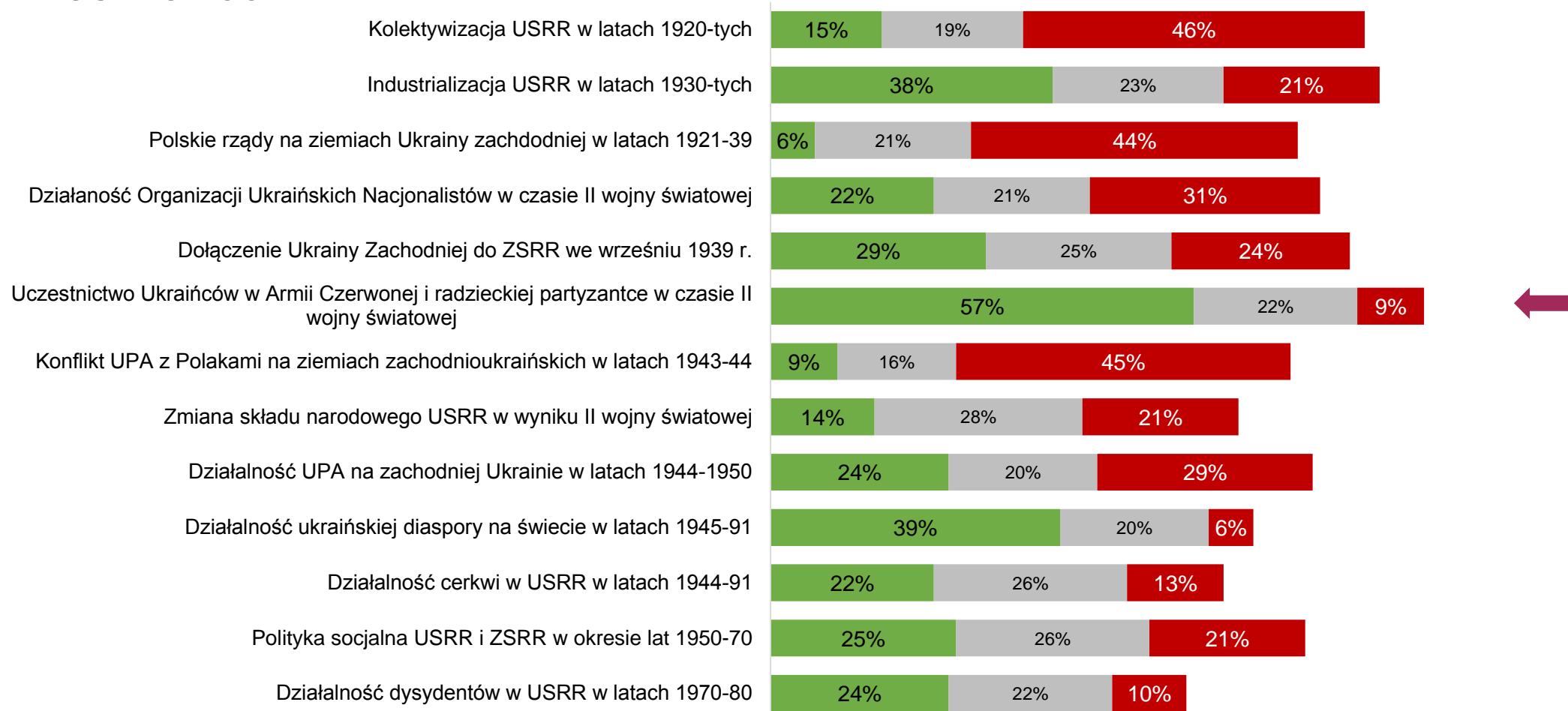
Obrazy przeszłości Polski – wydarzenia

Ocena wpływu faktów, wydarzeń i zjawisk na dalsze losy Polski i jej mieszkańców

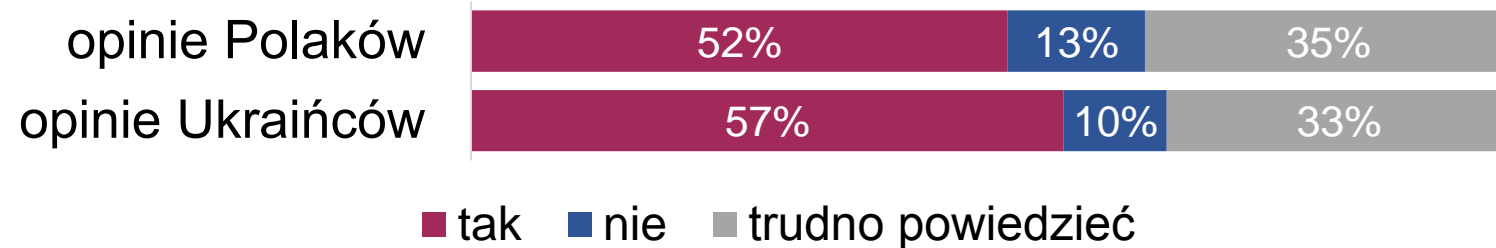
Obrazy przeszłości Ukrainy – wydarzenia

Ocena wpływu faktów, wydarzeń i zjawisk na dalsze losy Ukrainy i jej mieszkańców

Ważne wydarzenia z lat 1917–1921

**Czy w latach 1918-1921 były jakieś wydarzenia ważne dla historii Polski?
Czy w latach 1917-1921 były jakieś wydarzenia ważne dla historii Ukrainy?**

Wydarzenia wskazywane przez Polaków:

- Odzyskanie niepodległości, początek niepodległości Polski – **55% wskazań**;
- Wojna polsko-bolszewicka, cud nad Wisłą, Bitwa Warszawska – **24% wskazań**
- Zakończenie I wojny światowej – **19% wskazań**;
- Powstania (wielkopolskie, śląskie) – **15% wskazań**.

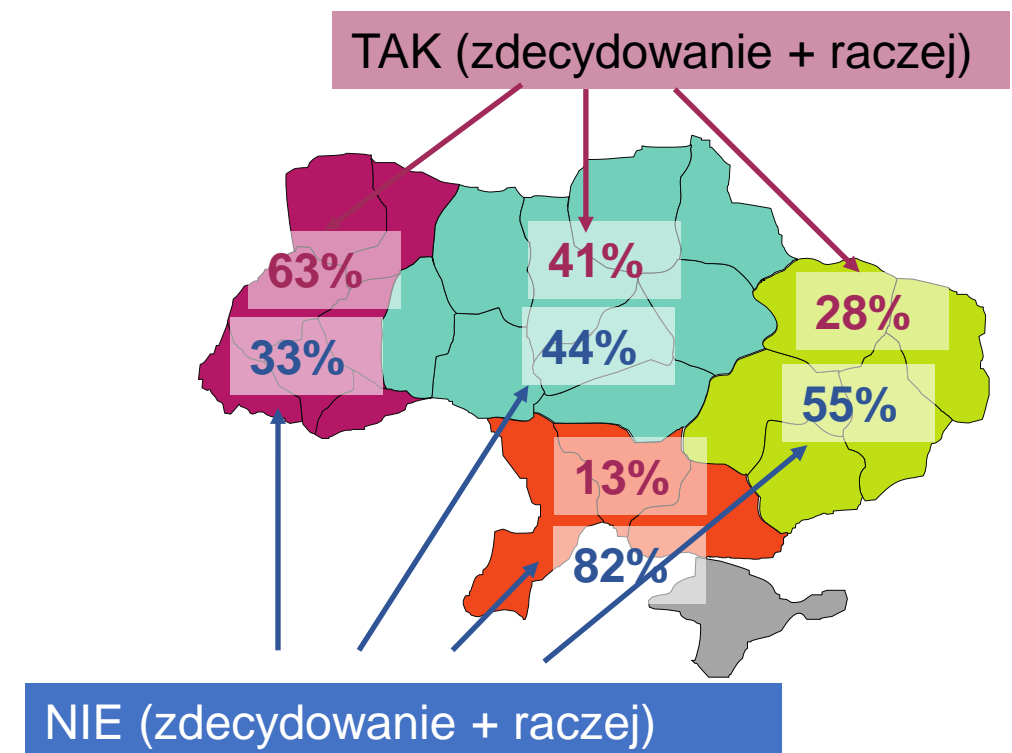
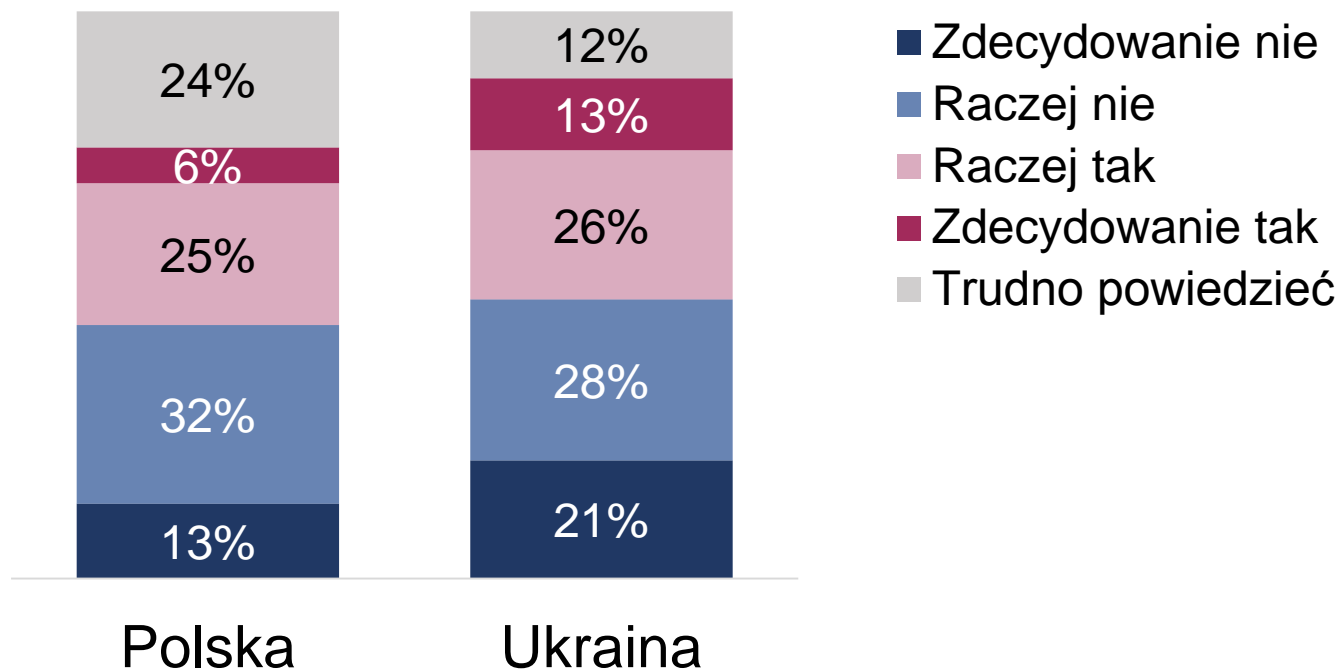
Wydarzenia wskazywane przez Ukraińców:

- Rewolucja Październikowa – **47% wskazań**;
- Wojna domowa – **10% wskazań**;
- ZUNR, UNR, „Akt Złuki”, IV Uniwersał – **9% wskazań**;
- Zakończenie I wojny światowej – **7% wskazań**;
- Walki o niepodległość Ukrainy, bitwa pod Krutami – **4% wskazań**.

Czy państwo może interpretować przeszłość?

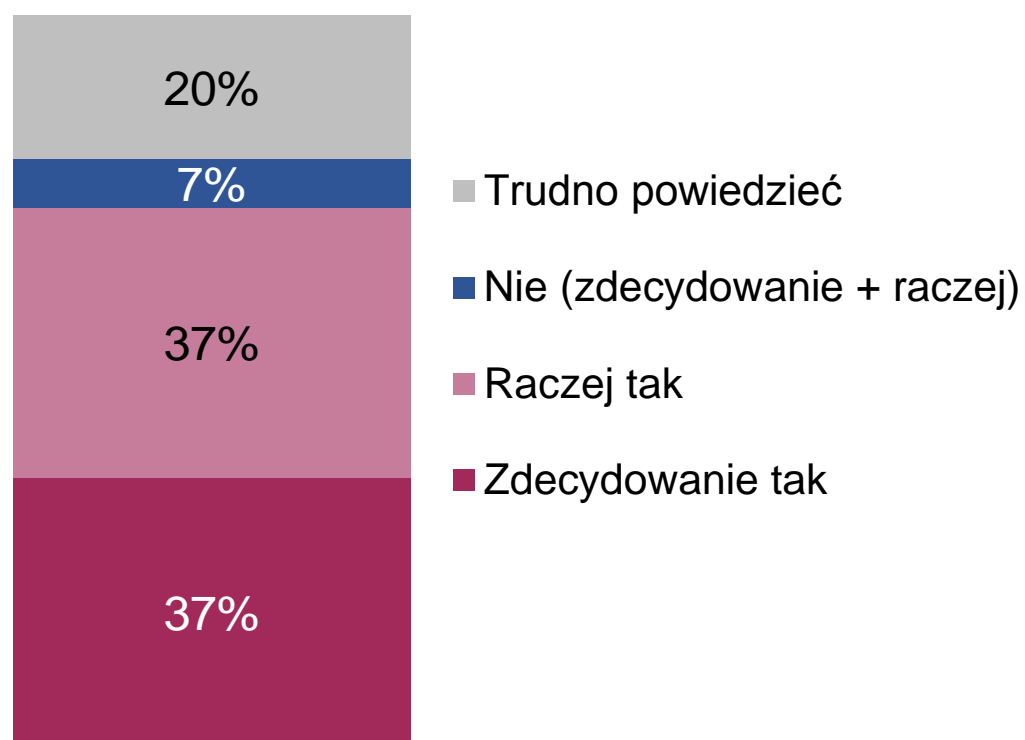
Polska: Czy Sejm i Senat powinien w aktach prawnych ustalać obowiązujące interpretacje wydarzeń historycznych z II wojny światowej i czasów komunistycznych?

Ukraina: Czy państwo ma prawo podejmować decyzje dotyczące oceny wydarzeń z przeszłości?

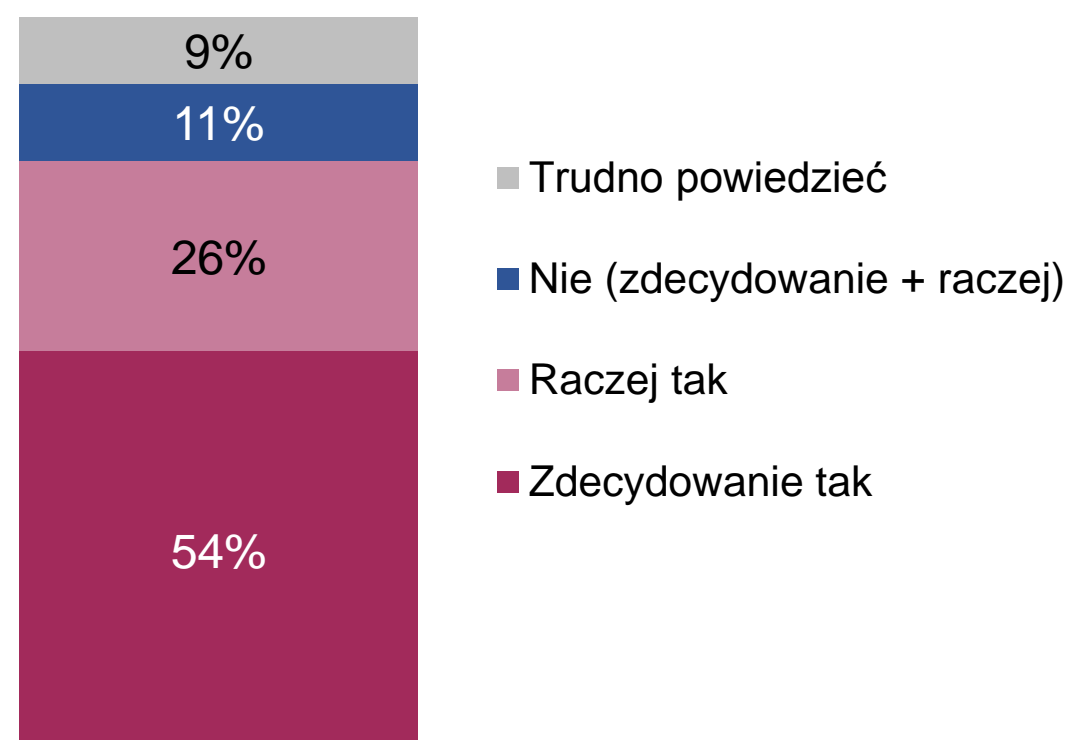
Odpowiedź na państwową interpretację przeszłości

Czy zbrodnia wołyńska (1943) była ludobójstwem?

POLACY

Czy Wielki Głód (Hołodomor) z lat 1932-33 był ludobójstwem?

UKRAIŃCY

Jak rozmawiać o przeszłości?

W historii zdarzały się zarówno sytuacje, w których Polacy / Ukraińcy zachowywali się bohatersko, jak również takie, w których zachowanie niektórych z nich zasługiwało na potępienie.

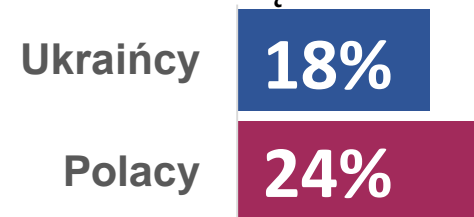
Należy dziś otwarcie mówić o jednych i drugich aby wyciągać wnioski z historii.

Nawet jeżeli w przeszłości zdarzały się sytuacje, w których zachowanie niektórych Polaków / Ukraińców zasługiwało na potępienie, **nie powinno się dziś o tym publicznie mówić, bo to osłabia nasze państwo.**

Z TĄ OPINIĄ ZGADZAJĄ SIĘ:

Z TĄ OPINIĄ ZGADZA SIĘ:

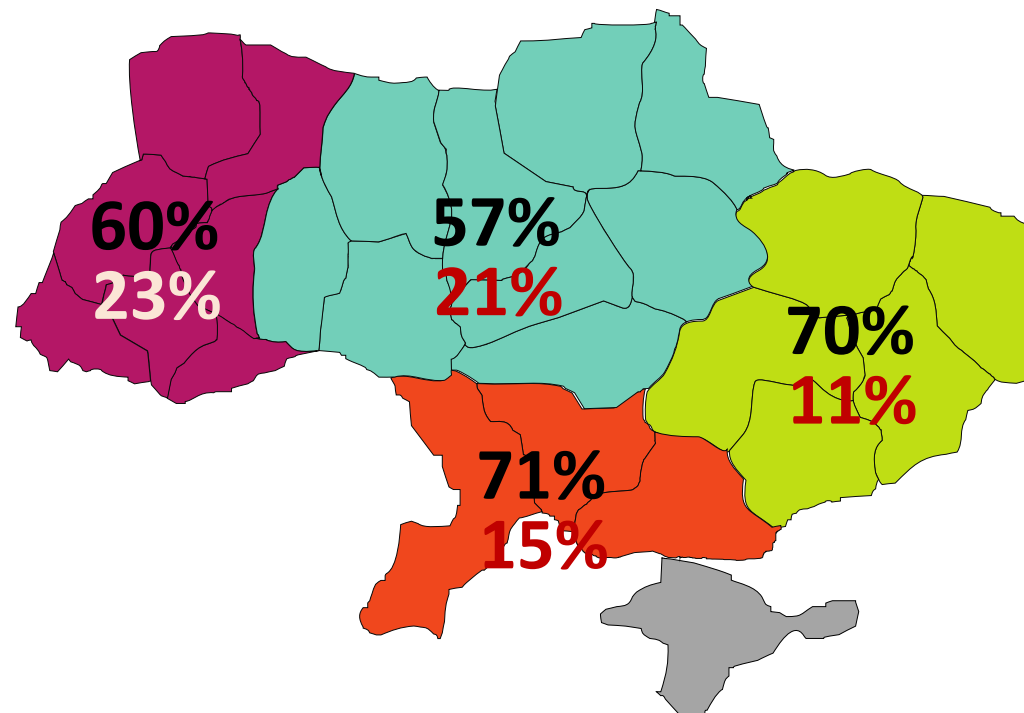
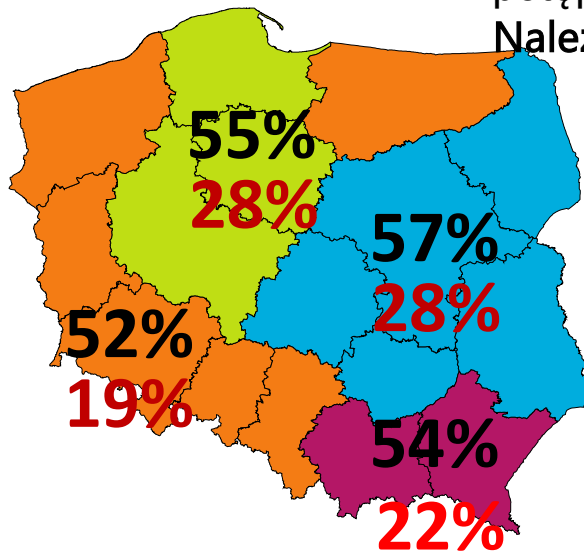

Jak rozmawiać o przeszłości?

A. W historii zdarzały się zarówno sytuacje, w których Polacy / Ukraińcy zachowywali się bohatersko, jak również takie, w których zachowanie niektórych z nich zasługiwało na potępienie.

Należy dziś otwarcie mówić o jednych i drugich aby wyciągać wnioski z historii

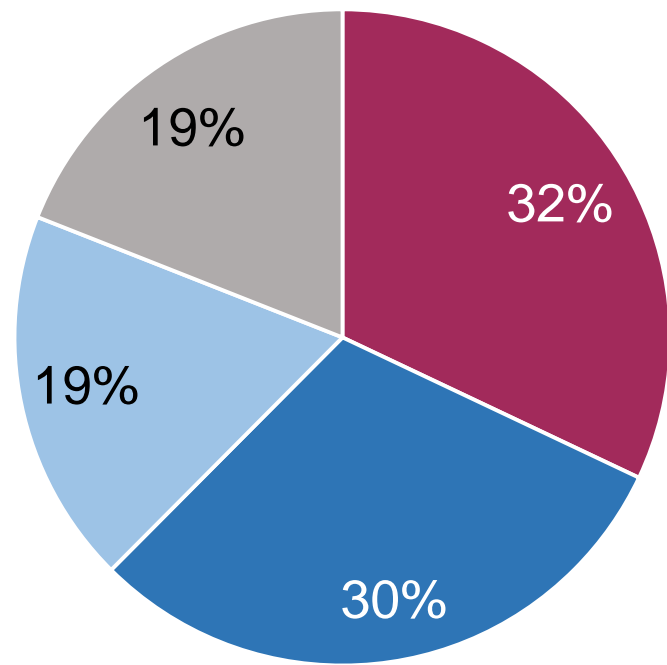
B. Nawet jeżeli w przeszłości zdarzały się sytuacje, w których zachowanie niektórych Polaków / Ukraińców zasługiwało na potępienie, nie powinno się dziś o tym publicznie mówić, bo to osłabia nasze państwo.

Opinie Polaków i Ukraińców
w podziale według regionów
zamieszkania

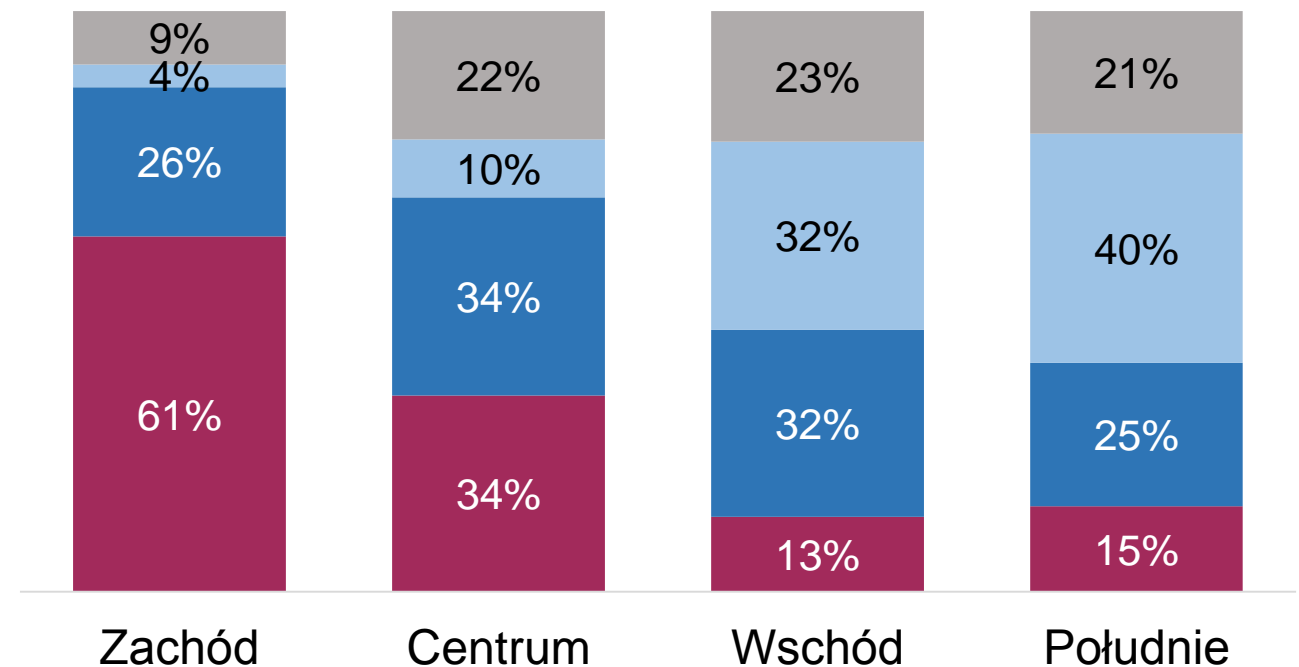

Czym była walka UPA

- walka o niepodległość Ukrainy
- walka o niepodległość Ukrainy, ale były też zbrodnie na ludności cywilnej
- głównie zbrodnie na ludności cywilnej
- trudno powiedzieć

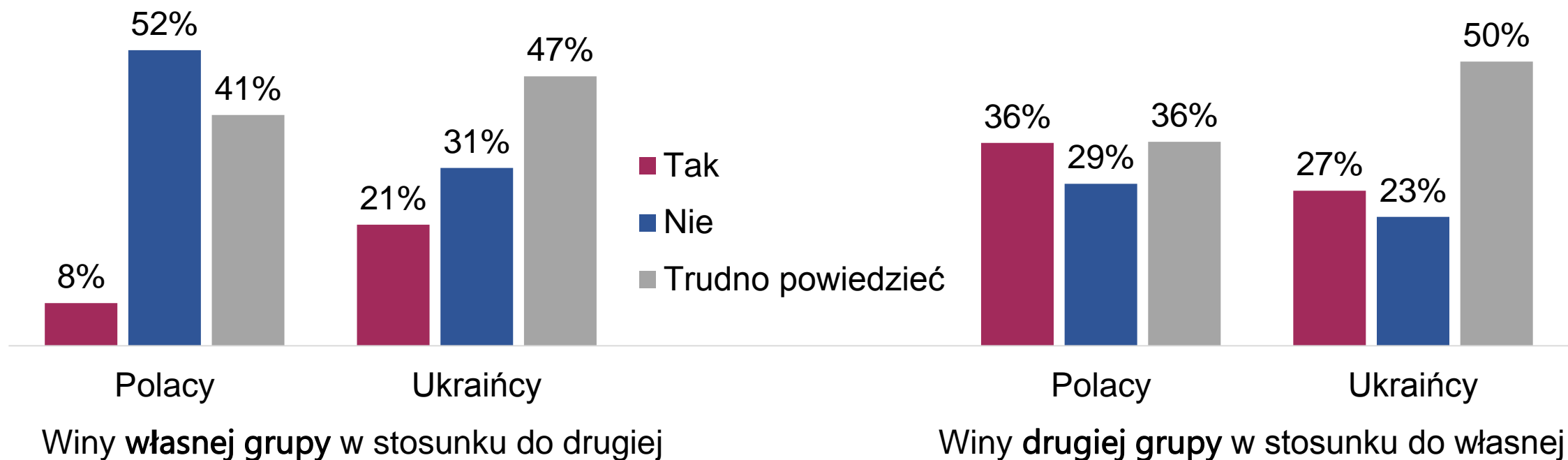
w regionach →

Polsko-ukraińskie rachunki krzywd - 2018

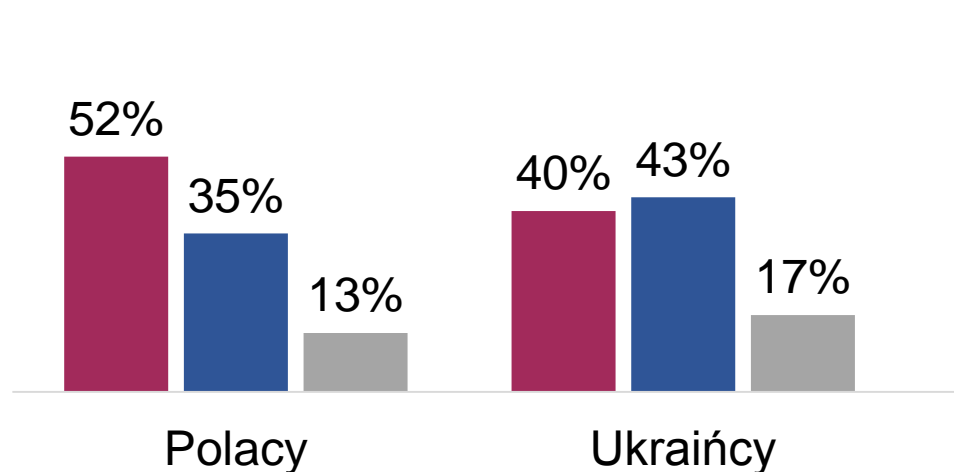
Czy były w historii stosunków Polski i Ukrainy w XX wieku takie wydarzenia, w związku z którymi **Ukraińcy** dziś powinni czuć się winni wobec Polaków?

Czy były w historii stosunków Polski i Ukrainy w XX wieku takie wydarzenia, w związku z którymi **Polacy** dziś powinni czuć się winni wobec Ukraińców?

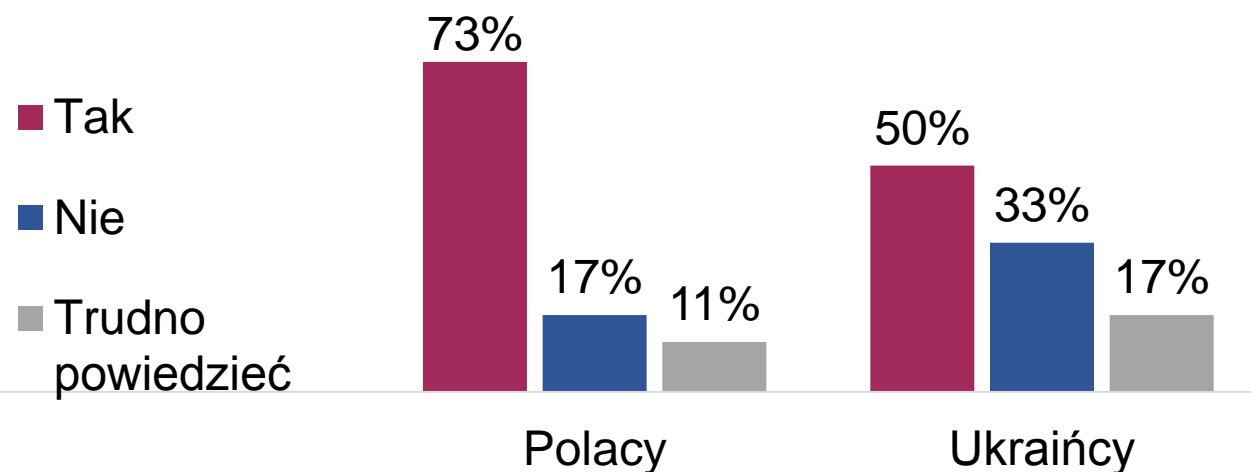
Polsko-ukraińskie rachunki krzywd - 2013

Czy były w historii stosunków Polski i Ukrainy w XX wieku takie wydarzenia, w związku z którymi **Ukraińcy** dziś powinni czuć się winni wobec Polaków?

Winy własnej grupy w stosunku do drugiej

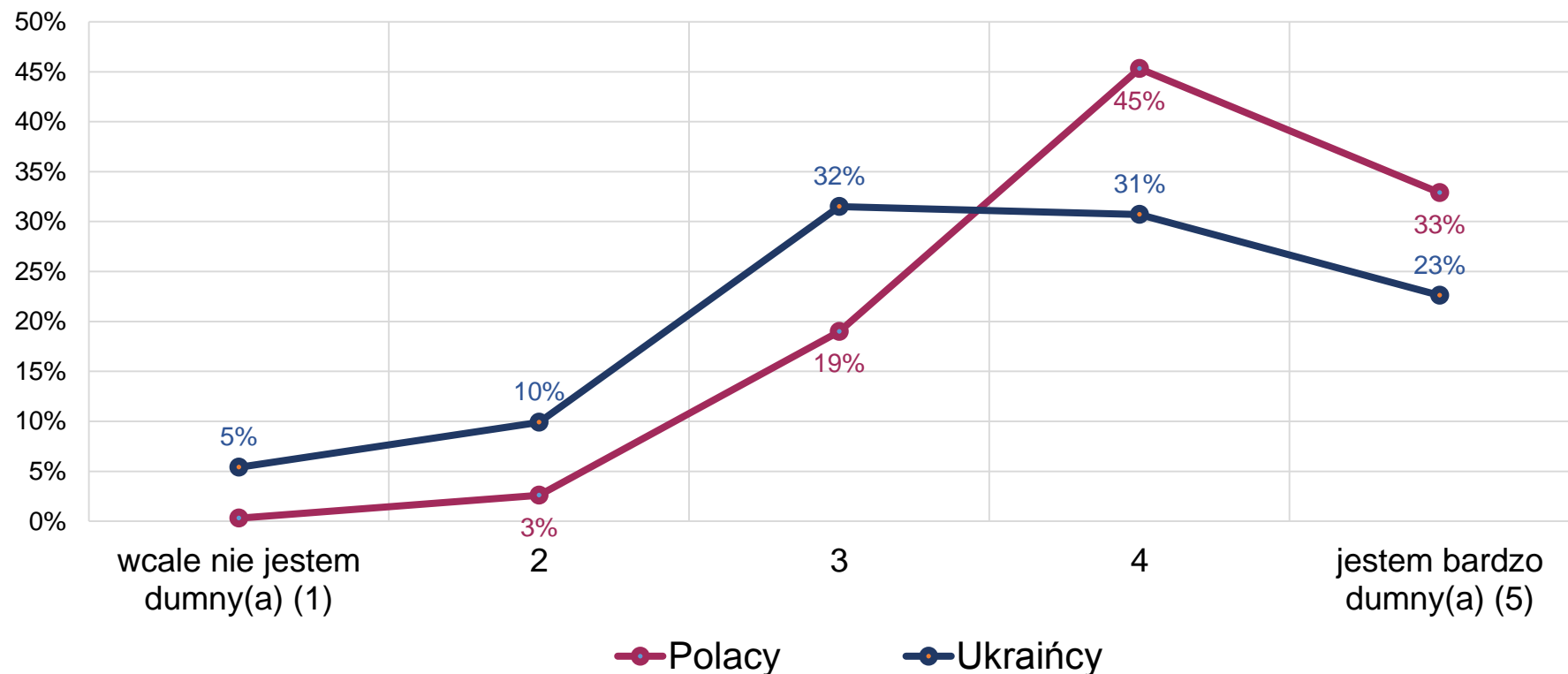
Czy były w historii stosunków Polski i Ukrainy w XX wieku takie wydarzenia, w związku z którymi **Polacy** dziś powinni czuć się winni wobec Ukraińców?

Winy drugiej grupy w stosunku do własnej

Duma z historii swojego kraju

Czy jest Pan/Pani dumny/dumna z polskiej (z ukraińskiej) historii?

Uwagi końcowe

- Polski wizerunek Ukraińców ma wyraźny komponent związany z historią. Ukraińcy w większym stopniu postrzegają Polskę i Polaków przez pryzmat współczesności.
- Zarówno w Polsce, jak na Ukrainie, **państwo jest bardzo aktywne w obszarze polityki pamięci i aktywnie wykorzystuje obrazy przeszłości. Aktywność ta – choć przejawia się w podobny sposób – w każdym z krajów ma inne funkcje.** Na Ukrainie jest to podstawowy element procesu narodotwórczego i legitymizacji państwa. W Polsce polityka pamięci służy mobilizacji społecznej sprzeciwiającej się procesom globalizacyjnym
- Na Ukrainie widać regionalne zróżnicowanie pamięci, choć obrazy i interpretacje przeszłości właściwe mieszkańcom zachodniej Ukrainy są coraz szerzej upowszechniane. W szczególności widoczna jest znacząca różnica w ocenie działalności UPA między Zachodem i Centrum a resztą kraju. Oznacza to, że **potencjał polityki mitologizacji UPA jest duży jedynie na zachodzie, ewentualnie może zadziałać także w centrum, ale w innych częściach kraju nie działa zupełnie.**
- Różnicom w stopniu poinformowania o przeszłości towarzyszy odmienna w obu krajach skłonność do przyznawania się do „win historycznych”, w Polsce znacząco niższa niż na Ukrainie. **Polacy rządziej niż Ukraińcy wyrażali pogląd, że należy otwarcie mówić o „niewygodnych” faktach z historii, aby wyciągać z nich wnioski na przyszłość.**

Uwagi końcowe

- Na koniec 2017 r. ok. 145 tys. obywateli Ukrainy miało karty pobytu uprawniające do zamieszkania w Polsce (UdSC).
- Co roku pracuje w Polsce między 700 tys. a 1,5 mln. Ukraińców wykonując prace sezonowe (MPiPS, NBP).
- Badania dyskursu internetowego pokazują, że Ukraińcy są jedyną grupą narodową, wobec której postawy są kształtowane pod bardzo silnym wpływem historii (Troszyński, 2016).

Bibliografia

- Budyta-Budzyńska, M. *Postrzeganie kraju i społeczeństwa przyjmującego przez imigrantów – polscy imigranci na Islandii*, „Studia Socjologiczne” 2016, 1 (220), 223-248.
- Kuzio, T. (2001). *Transition in Post-Communist States: Triple or Quadruple?* „Politics”, 21(3), 168–177. <http://doi.org/10.1111/1467-9256.00148>
- Wolfrum, E. (1999), *Geschichtspolitik in der Bundesrepublik Deutschland. Der Weg zur bundesrepublikanischen Erinnerung. 1948-1990*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1999, pp. 19-32.
- Troszyński, M. (2016). *Opinie o mniejszości ukraińskiej w polskim Internecie*. Warszawa.
http://siectolerancji.pl/sites/default/files/st_raport_ukraincy.pdf

Więcej danych i analiz: www.kultury-historeczne.eu

HISTORICAL CULTURES IN TRANSITION
memory, history and identity

Center for Urban History of East Central Europe

Collegium Civitas
Więcej niż studia!

ISP PAN
INSTYTUT STUDIÓW POLITYCZNYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Kultury historyczne w procesie przemian

Projekt badawczy finansowany z grantu przyznanego w konkursie OPUS 11

NARODOWE CENTRUM NAUKI

[Strona główna](#) [Aktualności](#) [Publikacje](#) [O projekcie](#) [Badacze i instytucje](#)

presentations
hot results
publications

Zapraszamy do ściągnięcia wyników badań, [prezentacji z konferencji](#) itp. Są też linki do publikacji – tam, gdzie możemy je przekazać nie naruszając niczyich praw. Jeśli nie możemy zamieścić tekstów – podajemy dane bibliograficzne.

badacze
instytucje

Instytucje zaangażowane w projekt, to [Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk](#) oraz [Collegium Civitas](#).

Przedstawiamy też [zespół badawczy](#), czyli wszystkie osoby zaangażowane w prowadzenie badań w ramach niniejszego projektu

aktualności
wydarzenia

Tu informujemy o [nadchodzących wydarzeniach](#), zamieszczamy też krótkie sprawozdania z wydarzeń, które już miały miejsce. Tam, gdzie to możliwe zamieszczamy zdjęcia i/albo linki do nagrań.

OBYWATELE UKRAINY W POLSKIM SYSTEMIE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.
ASPEKTY PRAWNE, DEMOGRAFICZNE, EKONOMICZNE I SPOŁECZNE (27.11.2018)

Dziękuję!

Joanna Konieczna-Sałamatin
jkonieczna@uw.edu.pl

